

ภาพสะท้อนสังคมไทยตามแนวชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สายวรุณ สุนทรโรทก¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง อีเมล saiwaroonn@hotmail.com

Social Reflections of New Normal in Thai Contemporary Short Stories

Assoc. Prof. Saiwaroon Soontherotoke, Ph.D. ¹

¹ Faculty of Humanities Languages, Ramkhamhaeng University, E-mail: saiwaroonn@hotmail.com

Article Info

Article Type: Research Article

Article History:

Received: May 15, 2023

Revised: August 15, 2023

Accepted: September 15, 2023

คำสำคัญ

ภาพสะท้อนสังคมไทย, ชีวิตวิถีใหม่,
เรื่องสั้นยุคโควิด, แนวคิด

Keywords:

Reflection of Thai Society, New
Lifestyles, COVID-era Short Stories,
Perspectives

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยตามแนวชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสังคมไทยในช่วงที่มีการระบาดของไวรัสโคโรนาที่ปรากฏในเรื่องสั้นคัดสรรโครงการ “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” จำนวน 112 เรื่อง ซึ่งประพันธ์ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม พ.ศ. 2563 และวิเคราะห์ทัศนคติของนักเขียนที่แสดงถึงเปลี่ยนแปลงของชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้น

ผลการวิจัยพบว่าเรื่องสั้นนำเสนอภาพสะท้อนสังคมแนวชีวิตวิถีใหม่ ดังนี้ 1. การใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต เพื่อประโยชน์ในการทำงานทางไกลหรือทำงานที่บ้าน รวมทั้งการซื้อของออนไลน์ การทำธุรกรรมและเสพความบันเทิง 2. การเน้นเรื่องระยะห่างทางสังคม ที่ต้องรักษาความสะอาดมากขึ้น 3. การติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด 4. การดิ้นรนเพื่อสร้างความสมดุลในชีวิตประจำวัน ทั้งการทำงานกับชีวิตส่วนตัว รวมถึงการรับมือกับความเครียดและการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ จากเรื่องสั้นคัดสรร นักเขียนนำเสนอแนวคิดดังนี้ 1.แนวคิดด้านการปรับสมดุลของชีวิต 2. แนวคิดด้านการศึกษาในแบบชีวิตวิถีใหม่ 3.แนวคิดด้านการทำมาหากินโดยเฉพาะในสังคมสูงวัย 4. แนวคิดด้านเศรษฐกิจและการทำธุรกรรมทางการเงิน และ 5.แนวคิดด้านนันทนาการและการสัมผัสธรรมชาติ

จากการวิจัยนี้สรุปว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นศิลปะที่แสดงออกถึงเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม ซึ่งผู้เขียนสร้างสรรค์ชีวิต พัฒนารวม ประเพณีและกฎเกณฑ์ในช่วงเวลาที่ไวรัสระบาดเชื่อมโยงกับจินตนาการ ทัศนคติและอารมณ์ความรู้สึก การเป็นนักเขียนได้เปรียบกว่าอาชีพอื่นคือการมีจินตนาการ และทัศนคติเชิงบวกช่วยให้ดำรงชีพอย่างมีความสุขมากกว่าอาชีพอื่น อีกทั้งส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด จึงเดือดร้อนไม่มากเท่าคนที่อยู่ในเมืองใหญ่ แต่นักเขียนก็เรียกร้องให้รัฐบาลดูแลและเสนอว่าน่าจะมีการขึ้นทะเบียนให้เป็นนักเขียนอาชีพ

Abstract

The research titled “Social Reflections of New Normal in Thai Contemporary Short Stories” aims to 1) examine the state of Thai society during the period of the COVID-19 pandemic depicted in 112 short stories selected in the project “COVID Transforms Us, Narratives Transform the World,” written between July and August 2020, and 2) analyze the writers’ perspectives reflecting the changes in new lifestyles through these short stories.

The findings revealed that these short stories present reflections of new social lifestyles, including 1) the use of technology and the internet for remote working or working from home, online shopping, transactions, and entertainment, 2) emphasis on social distancing measures with an increased focus on cleanliness, 3) intense follow-up of news and information, and 4) a struggle for daily life balance encompassing professional and personal life, coping with stress, and living with family in a desirable environment. From the selected short stories, the writers introduce several concepts, including: 1) life balance, 2) education in new lifestyles, 3) search for job livelihoods particularly in an aging society 4) economy and business transactions, and 5) recreation and exposure to nature.

This research concluded that creative writing serves as an art form that expresses various societal events. Writers skillfully weaved narratives that relate to life, culture, traditions, and norms during the outbreak of the COVID-19 pandemic. Contemporary history in short stories is a crucial component linking imagination, attitude, and emotion. The survey responses regarding writers' attitudes indicated that being a writer offers advantages over other professions due to enhanced imagination and positive attitudes, which contributes to happier living. Furthermore, most respondents resided in the up-country, so they experienced less impact from the COVID-19 pandemic compared to urban residents. However, they still urged the government to provide support and opportunities for the registration of professional writers.

* Corresponding author: Assoc. Prof. Saiwaroon Soontherotoke, Ph.D.

E-mail address: saiwaroonn@hotmail.com

1. บทนำ (Introduction)

วรรณกรรมเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแนบแน่น ด้วยว่าวรรณกรรมทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นประสบการณ์ชีวิตแต่ละยุคสมัย นักเขียนซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งในสังคมเสนอภาพความเป็นไปของสังคม นักวิชาการและนักวิจารณ์กล่าวว่าวรรณกรรมเป็นคัมภีร์แห่งยุคสมัยและเป็นภาพฉายวิถีชีวิตของคนในสังคม (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2523: 6-10) วรรณกรรมยังมีความสำคัญแสดงถึงปรัชญาความคิดของคนในสังคม ที่สำคัญคือมีอิทธิพลต่อสังคมในด้านที่เป็นพลังปลูกเร้า แม้ว่านักเขียนจะเลือกเขียนเฉพาะประสบการณ์หรือนำบางส่วนของเหตุการณ์ในสังคมมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการประพันธ์วรรณกรรมก็ตาม นักเขียนก็ยังนำเสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นผ่านสายตา น้ำเสียง มุมมองและทัศนคติของตน วรรณกรรมจึงสะท้อนสังคมแห่งยุคสมัยอย่างชัดเจน

เรื่องสั้นเป็นเรื่องเล่าสมัยใหม่ที่สะท้อนสภาวะปัจจุบันที่มีลักษณะกระชับเข้มข้น และสื่อแนวคิดได้ตรงประเด็นอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเหมาะที่จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดทางสังคมได้เป็นอย่างดี ธนศ อารมณ์สุวรรณ (2530: 77) กล่าวถึงเรื่องสั้นว่าพลังของเรื่องสั้นสามารถสื่อเนื้อหาทางสังคมทั้งที่เป็นการสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนในยุคสมัยหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมืองของสังคมในยุคสมัยนั้น เช่นเดียวกับที่สุวรรณ เกรียงไกรเพชร (2546: 146) กล่าวว่า "เรื่องสั้นนั้นมิได้เป็นเพียงวรรณกรรมที่ให้ความบันเทิงอารมณ์เท่านั้น แต่ยังให้คุณค่าสาระแก่ชีวิตและสังคมได้ไม่น้อยไปกว่างานวิชาการและข้อมูลในรูปแบบอื่น"

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 ถึงต้นปี พ.ศ. 2563 สังคมไทยตกอยู่ในวิกฤตการระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ซึ่งเป็นโรคระบาดร้ายแรงซึ่งก่อให้เกิดการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่เรียกว่า New Normal หรือในภาษาไทยใช้คำว่า ชีวิตวิถีใหม่บ้าง ชีวิตปกติใหม่บ้าง กล่าวคือเป็นการใช้ชีวิตประจำวันด้วยการระมัดระวังตนเอง โดยเฉพาะการติดต่อสัมผัสผ่านทางเดินหายใจ จึงต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่อยู่ทั้งในและนอกอาคารสถานที่ การล้างมือบ่อยๆ และการใช้แอลกอฮอล์ฉีดพ่นเพื่อฆ่าเชื้อโรค แม้กระนั้น เชื้อโรคร้ายที่สามารถติดต่อกันได้ง่ายส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้คนทั่วโลก สังคมไทยก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด 19 อย่างรุนแรงจนรัฐบาลประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร เพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั่วโลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข ตลอดจนวิถีชีวิตที่ต้องปรับเปลี่ยนไปนี้ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สศร.) กระทรวงวัฒนธรรมเล็งเห็นวาระสำคัญที่จะส่งเสริมบทบาทและโอกาสให้แก่ศิลปินและนักเขียนจึงริเริ่มโครงการศิลปินร่วมสมัยสู้ภัยโควิด ด้วยการจัดประกวดผลงานเขียน ทั้งเรื่องสั้น สารคดี กวีนิพนธ์ ซึ่งสะท้อนสภาวะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันภายใต้สถานการณ์ที่มีข้อจำกัด โดยเริ่มประกาศโครงการรับเรื่องสั้นในวันที่ 5 พฤษภาคม 2563 และกำหนดส่งภายในวันที่ 20 พฤษภาคม 2563 นับเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจ รวมทั้งเป็นการเยียวยานักเขียนในช่วงสถานการณ์โควิด โครงการดังกล่าวคัดสรรผลงานทางวรรณศิลป์เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ ในเพจเฟซบุ๊กชื่อ "โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก" ซึ่งได้รับการเผยแพร่ในสื่อออนไลน์เมื่อเดือนสิงหาคม 2563

เรื่องสั้นหลายเรื่องในโครงการข้างต้นกล่าวถึงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด19 ที่คนในสังคมต้องมีการปรับตัวตั้งรับกับโรคระบาด ขณะเดียวกันนักเขียนก็ได้เสนอทางออกไว้ด้วย ดังในเรื่อง กลับบ้าน ของณิณณ์ กล่าวถึงหนุ่มนักเดินทางคนหนึ่งที่ต้องหยุดท่องเที่ยวเมื่อไวรัสโคโรนาระบาด แม่ขอให้เขากลับไปอยู่ต่างจังหวัด เมื่อเดินทางถึงบ้าน เขาถูกกักตัว 14 วัน จากนั้นก็หากิจกรรมทำเพื่อแก้เบื่อ เขาเริ่มจากการสั่งซื้อหนังสือออนไลน์เป็นจำนวนมากถึง 6 ลัง แม่บ่นว่าเขาขงมาที่บ้านมากมาย ทุกเช้าเขาต้องดื่มกาแฟสด จึงสั่งซื้อเครื่องบดเมล็ดกาแฟมา แม้ก็ว่าเขาฟุ่มเฟือย ควรจะเก็บเงินไว้ ยิ่งในยามที่ข้าวยากหมากแพงแบบนี้ ต่อมาเขาสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์ผักสลัด เอามาช่วยกันปลูกและเขาจะสอนให้พ่อกับแม่กินสลัดผักด้วย เขาเก็บผักไปจัดใส่จานและถ่ายรูปโพสต์ในเฟซบุ๊ก มีเพื่อนในสังคมเฟซบุ๊กมากถูกใจและแชร์โพสต์ของเขาจนเป็นที่รู้จักกว้างขวาง ต่อมาครอบครัวของเขาได้อาชีพใหม่คือทำอาหารเน้นวัตถุดิบปลอดสารเคมีขายออนไลน์ เรื่องสั้นนี้ทำให้เห็นสภาพของสังคมเมื่อต้องเผชิญกับการปิดเมือง และการนำเสนอแนวคิดและทัศนคติของผู้เขียนที่ต้องปรับตัวดำรงชีวิตท่ามกลางวิกฤต

ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นยุคโควิด และศึกษาทัศนคติรวมทั้งน้ำเสียงของนักเขียนที่มีต่อเหตุการณ์การระบาดของไวรัสโควิด 19 ในระยะแรกก่อนที่รัฐบาลจะจัดหาวัดขึ้นให้แก่ประชาชนในเวลาต่อมา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาพสะท้อนชีวิตปกติใหม่ที่นักเขียนไทยนำเสนอในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย โดยมีเรื่องสั้นชุด “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” อันเป็นผลงานที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 เป็นกรณีศึกษา 2. เพื่อนำเสนอภาพรวมของสังคมไทยในวรรณกรรม และเสนอทัศนคติและน้ำเสียงของนักเขียนไทยที่มีต่อการดำเนินชีวิตหรืออาจเป็นทางออกของการทำงานตามแนวชีวิตปกติใหม่ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตวิเคราะห์เรื่องสั้นร่วมสมัยที่ได้รับการคัดสรรในโครงการเรื่อง “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” ซึ่งเป็นโครงการที่สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สศร.) กระทรวงวัฒนธรรมเล็งเห็นวาระสำคัญที่จะส่งเสริมบทบาทและโอกาสของศิลปินและนักเขียนจึงริเริ่มโครงการศิลปินร่วมสมัยสู่ภัยโควิดด้วยจิตสำนึก ด้วยการจัดประกวดผลงานเขียน ทั้งเรื่องสั้น สารคดี กวีนิพนธ์ ที่สะท้อนสถานะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันภายใต้สถานะที่มีข้อจำกัด เป็นโครงการที่คัดสรรเพื่อลงเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ในเพจเฟซบุ๊กชื่อ “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว พบว่ามีเรื่องสั้นที่ผ่านการคัดสรรจำนวน 112 เรื่อง รวมทั้งเรื่องสั้นของนักเขียนที่มีชื่อเสียงและได้รับเชิญในหัวข้อนี้ด้วย

4. กรอบแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรม

4.1 กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมาวิเคราะห์เรื่องสั้นร่วมสมัย ดังที่ว่าวรรณกรรมมีอิทธิพลต่อสังคม สังคมจะมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม เพราะสังคมมีส่วนกระตุ้น หรือบังคับทั้งทางตรง และทางอ้อมให้วรรณกรรมเดินไปในทิศทางที่สังคมกำหนด เวลาเดียวกัน ลักษณะและแนวโน้ม ตลอดจนคุณค่าหรือความไร้สาระของวรรณกรรมที่มีอิทธิพลของสังคมแฝงเร้นอยู่ด้วย

วรรณกรรมจึงเป็นภาพสะท้อนของสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรม หมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นการตอบสนองทั้งทางด้านการกระทำและความคิดของมนุษย์ต่อสังคม นักเขียนบางคนมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นอย่างมาก เขาจะสะท้อนความปรารถนาที่จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น วรรณกรรมของเขาฉายให้เห็นสิ่งที่เรียกว่าอุดมการณ์ ซึ่งอาจจะเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองก็ได้ อุดมการณ์ที่สะท้อนในวรรณกรรมอาจเป็นไปได้ทั้งสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก ผู้เขียนมิได้ตั้งใจแต่พิจารณาได้จากโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของเขา ลักษณะที่สอง ผู้เขียนจงใจหยิบยกอุดมการณ์ มาเป็นเนื้อหาของวรรณกรรม ดังนั้นการพิจารณาวรรณกรรมในฐานะเป็นภาพสะท้อนของสังคม จึงควรให้ความสำคัญกับตัว

วรรณกรรม และกลวิธีในการเสนออุดมการณ์ที่อาจปรากฏในวรรณกรรมชิ้นนั้นๆ ด้วยวรรณคดีกับชีวิต วรรณคดีกับสังคม (ตรีศิลป์ บุญขจร 2563, 5-6)

ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539, 37-38) กล่าวว่าวรรณกรรมเป็นกระจกสะท้อนความเป็นไปของสังคม เป็นคณนึ่งแห่งยุคสมัย การศึกษาสภาพสังคมในยุคใดสมัยใดก็ตาม จำเป็นต้องศึกษาวรรณกรรม 9 ในยุคนั้นด้วย จึงได้ข้อสรุปซึ่งมีลักษณะรอบด้านและสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะนักเขียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อยู่ในข่ายล้อมของสังคม เมื่อนักเขียนสร้างวรรณกรรมก็สะท้อนภาพสังคมออกมา ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา นวนิยายและเรื่องสั้นจึงเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่ผูกพันกับสังคมมาตลอด ซึ่งทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนภาพสังคมของแต่ละยุคแต่ละสมัยในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ผู้เขียนในฐานะสมาชิกหนึ่งของสังคมได้บันทึกทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิต คุณภาพของสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมทั้งเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ในช่วงเวลาตามลำดับ

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยนำแนวทางการศึกษาเรื่องเล่า (Narratology) หรือวิธีวิทยาเรื่องเล่ามาใช้ประกอบการอ่านเรื่องสั้นอีกด้วย เรื่องสั้นจัดเป็นเรื่องเล่าขนาดสั้น สามารถอ่านในแบบที่เป็นระบบปิดคือพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเฉพาะภายในเรื่องก็ได้ หรือจะอ่านในลักษณะของระบบเปิด คือพิจารณาความสัมพันธ์กับบริบทของสังคมที่สอดคล้องกับเนื้อหาในเรื่องสั้นนั้นก็ได้ ประเด็นสำคัญของเรื่องสั้นมักพิจารณาที่น่าเสียดายและมุมมองของผู้เล่าเรื่องซึ่งมีส่วนสำคัญในการนำเสนอแนวคิดที่ซ่อนไว้ในองค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวบท

กนกวรรณ สุทธิพร (2553) กล่าวถึงวิธีวิทยาเรื่องเล่า (Narrative Method) ว่าเรื่องเล่าเป็นวิถีทางในการเก็บข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์และชีวิตของมนุษย์ และในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ด้วยจึงควรตระหนักและระมัดระวังต่อความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีในแต่ละกลุ่มเป้าหมายต้องพึงตระหนักในรูปแบบและกระบวนการในการนำเสนอเรื่องเล่า นั้น ๆ

การประยุกต์ใช้เรื่องเล่าในฐานะวิธีวิทยาจึงต้องมีการประยุกต์ใช้และศึกษาอย่างเป็นองค์รวมโดยไม่ละทิ้ง หรือเพิกเฉยต่อรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่า นั้น นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ คือ ผู้หญิงทุกคนจะต้องเล่าเรื่องของตนเองในภาษาของตน ภาษาเป็นพลังในการจัดระบบเรื่องเล่าและเป็นแม่พิมพ์ของเรื่องเล่า เรื่องเล่ามีความแตกต่างหลากหลายขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของผู้เล่าแต่ละบุคคล การวิเคราะห์เรื่องเล่าจึงต้องวิเคราะห์ผ่านโครงสร้างของภาษาที่ใช้ รูปแบบในการเล่าเรื่องมิได้เพียงสะท้อนลักษณะเฉพาะของผู้เล่าเท่านั้น โครงสร้างของเรื่องเล่าเองยังสามารถแสดงถึงสถานภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มุมมองต่อภาษา ตัวตน และโลกของผู้เล่าเรื่องได้ด้วย

Robert Atkinson (อ้างถึงใน กนกวรรณ สุทธิพร) กล่าวใน Contexts and Use of Life Stories ว่าเรื่องเล่าหรือการศึกษาประวัติชีวิตนั้น ความสำคัญอยู่ที่ความพยายามทำความเข้าใจตำแหน่งของผู้อื่นในชีวิต หรือการอธิบายตนเองที่สัมพันธ์กับคนอื่น เพื่อให้เสียงเหล่านั้นเป็นที่ได้ยิน เพื่อให้ผู้เล่าได้พูดเพื่อตนเองและพูดเกี่ยวกับตนเองก่อน

Atkinson นิยามการศึกษาประวัติชีวิตหรือเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิตว่าเป็นเรื่องที่บุคคลเลือกที่จะเล่าเกี่ยวกับชีวิตตนเอง เป็นการบอกเล่าที่สมบูรณ์และข้อสุดท้ายเท่าที่จะทำได้ การบอกเล่าจะขึ้นอยู่กับความทรงจำและสิ่งที่ผู้เล่าต้องการจะให้ผู้อื่นรู้ โดยมักเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการชี้นำ คือ เป็นไปตามกรอบของการศึกษา เรื่องของระยะเวลานั้นสามารถครอบคลุมได้ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่เล่านั้นมีกรรมเอาเหตุการณ์สำคัญ ประสบการณ์และความรู้สึกในช่วงชีวิตร้อยเรียงเข้าด้วยกัน ผู้เล่าเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์สังคม มีรูปแบบการนำเสนอประวัติชีวิตหลายรูปแบบ แต่มีหลักการคือเป็นการบอกเล่าให้คนอื่นทราบว่าเราเป็นใครและตัวเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับอะไร ผ่านชีวิตประจำวันและในทุกขั้นตอนของชีวิตเป็นอย่างไร มีการแบ่งปันตัวตนของเรากับคนที่มาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นความโดดเดี่ยว สังคม หรือการเล่นในวัยเด็ก พิธีกรรมช่วงเปลี่ยนผ่านของวัยรุ่น การแต่งงานหรือการเลี้ยงอาลาเกษียณอายุ ฯลฯ ดังนั้นความทรงจำ ประสบการณ์ และคุณค่าร่วมต่าง ๆ เหล่านั้น มีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้งผ่านการบอกเล่าสู่ผู้อื่นในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง หรือเป็นการนำสิ่งเหล่านั้นเก็บไว้ในรูปแบบที่ยืมนานกว่าตัวเราเอง

ในการสัมภาษณ์ประวัติชีวิต ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราว ในขณะที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้นำทาง หรือผู้กำกับ ดังนั้นในกระบวนการนี้จึงเท่ากับว่าทั้งสองคนเป็นผู้ร่วมกันกระทำ ประพันธ์และสร้างเรื่องที่ถูกเล่ามีความพอใจ แต่ควรตระหนักว่าใน

กระบวนการนี้ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมเรื่องราวที่เล่าออกมาได้จริง ๆ และอาจจะไม่ราบรื่นดังที่คาดหวังเสมอไป สิ่งที่น่าสังเกตคือ แม้ว่าข้อมูลที่ได้อาจมีวิวัฒนาการเรื่องเล่าจะดูเหมือนเป็นการย้อนกลับไปหาอดีต แต่ความสำคัญของข้อมูลกลับอยู่ที่ปัจจุบัน คือการเป็นอดีตที่มีชีวิต เป็นอดีตที่มีความสำคัญต่อปัจจุบัน ซึ่งบุคคลจะเล่าเรื่องก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องเล่า การเล่าเรื่องจึงมิได้ให้ความสำคัญกับความสมจริงของข้อมูลเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นถึงมุมมองของคน ๆ หนึ่ง ซึ่งอาจสิทธิในการเล่าเรื่องนั้น ๆ

Catherine Kohler Riessman (อ้างถึงในกนกวรรณ สุทธิพร) นำเสนอภาพตัวแทนของเรื่องเล่า 5 ระดับให้เป็นกระบวนการวิจัยดังนี้

1. การเข้าร่วมฟังประสบการณ์ ด้วยการให้ความสนใจปรากฏการณ์นั้น ๆ ที่เต็มไปด้วยความหมาย มีการคัดเลือกในสิ่งที่สังเกตเห็น ถือเป็นประสบการณ์ขั้นต้น มีการคัดสรรบางส่วนโดยมิได้สะท้อนออกมา

2. ขั้นตอนการบอกเล่าประสบการณ์ ในขั้นนี้ผู้เล่าเสนอเหตุการณ์อีกครั้งโดยมีการจัดลำดับในการสนทนา มีการบรรยายจาก ตัวละคร พล็อตเรื่องและนำเรื่องมาเรียงร้อยต่อกันในทางที่ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ในการวาดภาพเหตุการณ์ขึ้นมาใหม่นั้นผู้เล่ามักมีการนำบริบททางวัฒนธรรม การพูดคุยและการฟัง ถือได้ว่าทั้งผู้เล่า ผู้ฟัง สร้างเรื่องเล่าขึ้นมาด้วยกัน และในการบอกเล่าเรื่องราวเหล่านั้นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีช่องว่างระหว่างประสบการณ์ที่ตัวผู้เล่าได้เคยกับการสื่อสารเรื่องนั้น ๆ ออกมา เรื่องเล่าจึงมีการตีความและเกิดสิ่งที่เรียกว่า ดิตกับคูกของภาษา ตามคำของนิทเซ ทำให้ความหมายเปลี่ยนไปในทิศทางอื่นได้ด้วย เนื่องจากเรื่องเล่าได้ถูกสร้างขึ้นมาจากภาพตัวแทนระดับที่สอง อันมีปฏิสัมพันธ์กับเรื่องที่ถูกเล่าสู่กลุ่มคนเฉพาะ และอาจมีรูปแบบที่แตกต่างออกไป เรื่องเล่าจึงมิได้เป็นกลางแต่เกิดขึ้นในบทสนทนาเฉพาะ ถือเป็นการสร้างตัวตนของผู้เล่าเช่นกันว่าอยากจะทำให้ผู้ฟังรู้จักตัวตนของผู้เล่าอย่างไร จึงหลีกเลี่ยงมิได้ว่าเรื่องเล่าจะเป็นภาพตัวแทนของตัวตนของผู้เล่า

3. การถอดความประสบการณ์ เป็นระดับที่ 3 ของภาพตัวแทนที่เกี่ยวกับประสบการณ์ในเรื่องเล่า ซึ่งมีความไม่สมบูรณ์ เจกเช่นเดียวกับในระดับที่ 2 มีการดึงบางส่วนและคัดสรรบางช่วง การถอดเทปเหมือนกับการถ่ายรูปที่ต้องมีการตีความ ต้องตัดสินใจว่าจะถอดข้อความอย่างไร เหมือนการตัดสินใจในการเล่าและการฟังที่มีชุดความคิดหนึ่งมากำกับ

4. การวิเคราะห์ประสบการณ์ ภาพตัวแทนในระดับนี้เป็นการเข้าสู่การวิเคราะห์ตัวบทที่ถอดความออกมาแล้ว ในขั้นนี้ผู้วิจัยเปิดอ่านเรื่องราวจากบทถอดเทป ตัด คัดสรรเรื่องราวในกระแสของการสนทนา การพูดคุยเพื่อให้มีความลงตัวกับข้อปฏักและพยายามสร้างความรับรู้และความตั้งใจเครียตดังเช่นละคร มีการตัดสินใจในหลายอย่างเกี่ยวกับรูปแบบ การจัดลำดับ รูปแบบการนำเสนอ เพื่อดูว่าชีวิตที่แตกเป็นส่วน ๆ ในบทสัมภาษณ์นั้นจะนำมารวมกันได้อย่างไร ในกระบวนการทำงานขั้นนี้ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีการผนวกรวมและการตัดออก ในท้ายที่สุดแล้วการวิเคราะห์ได้สร้างเรื่องใหญ่ขึ้นว่ามันเกิดอะไรขึ้น ด้วยการแสดงนัยยะของเรื่องเล่า นั้น ๆ มีการตกแต่งต้นฉบับและจัดรูปร่างขึ้นใหม่ในสิ่งที่ได้รับการบอกเล่า มีการเปลี่ยนจนกลายเป็นลูกผสม ในขั้นนี้ระบบคุณค่า การเมืองและการยอมรับในเชิงทฤษฎีได้เข้ามามีบทบาทอีกครั้ง รูปแบบ การหยุดและการเริ่มต้นของเรื่องเล่าปากเปล่าและประสบการณ์ส่วนบุคคล ได้ผ่านไปสู่บางสิ่งที่แตกต่างร่วมกัน

5. รายงานต่าง ๆ เมื่อเขียนเสร็จแล้วจะมีกลุ่มคนอ่านที่พกพาประสบการณ์ของตนเข้ามาในการอ่าน และสิ่งผู้ที่อ่านทุกคนมี คือการวิเคราะห์ภาพเสนอของตนเอง จนท้ายที่สุดแล้วไม่สามารถบอกชัดได้ว่าผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ตัวบทนั้นจริง ๆ แม้ในตัวบทนั้นจะมีชื่อผู้เขียน นามปากกา ความหมายของตัวบท

ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่าข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องสั้นที่นำมาศึกษา รวมทั้งนำเรื่องเล่าและทัศนคติของนักเขียนที่ให้สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ประกอบกับการสร้างสรรค์เรื่องสั้นที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้

4.2 ทบทวนวรรณกรรม

การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในประเทศไทย

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (โควิด 19) พบครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งในขณะนั้นสำนักงานสาธารณสุขนครอู่ฮั่นออกประกาศอย่างเป็นทางการว่าพบโรคปอดอักเสบไม่ทราบสาเหตุและด้วยบริบทชุมชนของนครอู่ฮั่นที่มีความหนาแน่นของประชากรทำให้การแพร่ระบาดเป็นไปอย่างรวดเร็วและขยายออกเป็นวงกว้าง ส่งผลให้มีผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก โดยมีสาเหตุจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ ต่อมาคณะกรรมการอนุกรมวิธานไวรัสนานาชาติได้กำหนดชื่ออย่างเป็นทางการว่า SARS-COV-2 (Severe Acute Respiratory

Syndrome Coronavirus 2) และองค์การอนามัยโลกกำหนดชื่อสำหรับเรียกโรคระบบทางเดินหายใจที่เกิดจากไวรัสชนิดนี้ว่าไวรัสโคโรนา (Coronavirus Disease 2019/ COVID-19)

กระทรวงสาธารณสุขออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 กำหนดให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่ออันตราย เพื่อให้การบริหารจัดการโรคระบาดสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วทั้งที่ แต่สถานการณ์การระบาดของโรคได้ทวีความรุนแรงเช่นเดียวกับสถานการณ์ทั่วโลก ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 - 2564 ทำให้หน่วยงานทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขจำเป็นต้องกำหนดมาตรการการเฝ้าระวังและควบคุมโรคขั้นสูงสุด

สังคมไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด 19 อย่างรุนแรงจนรัฐบาล ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร เพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ช่วงแรกตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม ถึงวันที่ 30 เมษายน 2563 และช่วงที่สองถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2563 ดังที่ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กล่าวชี้แจงประชาชนผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย (2563, ออนไลน์)

ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)

New Normal หมายถึงความปกติใหม่ หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าไว้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิถีสื่อสาร วิถีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะธำรงรักษาวิถีดั้งเดิมหรือการโยกย้ายอดีต

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ หลังวิกฤตเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2007–2008) เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจครั้งใหญ่ การจัดการบางอย่างซึ่งแต่เดิมเคยถูกมองว่าผิดปกติ กลับกลายมาเป็นสิ่งที่พบเห็นกันได้ทั่วไปและถูกนำมาใช้ในบริบทอื่น ๆ อย่างเช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อสื่อสารและทำความเข้าใจถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เช่นอุณหภูมิที่สูงขึ้นและความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 ช่วงปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2563 เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก จนเกิดเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม ๆ โดยสร้างเสริมปรับพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อควบคู่ไปกับการพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสรรค์สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร เกิดการย้ายเบนออกจากความคุ้นเคยอันเป็นปรกติมาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ ๆ จนในที่สุด เมื่อเวลาผ่านไปจนทำให้เกิดความคุ้นชินก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม

สถาบันส่งเสริมความปลอดภัย ชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน (องค์การมหาชน) (2562) ให้ความหมายของชีวิตวิถีใหม่หรือ New Normal ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรมในการดำรงชีวิตเพื่อป้องกันโรค หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 หรือโคโรนาไวรัสช่วงปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2563 มนุษย์จำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิม ๆ โดยสร้างเสริมปรับพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อควบคู่ไปกับการพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสรรค์สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนปรับพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตรเป็นรูปแบบใหม่วิถีการใหม่ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้กลายเป็นความปกติใหม่ จนในที่สุด เมื่อเวลาผ่านไปจนเกิดความคุ้นชินก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม

กล่าวได้ว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2563 สถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างรุนแรงในระยะสั้น และหลายพฤติกรรมจะอยู่ถาวรจนกลายเป็นชีวิตปกติใหม่ ส่งผลต่อวิถีชีวิตการทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรในหลายพฤติกรรมของผู้คน ความไม่แน่นอนและการคาดเดาสถานการณ์ไม่ได้ ประกอบ

กับการได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบต่างๆ ในมิติของการดูแลสุขภาพจิตแล้ว อาจก่อให้เกิดความเครียด ความกลัว ในจิตใจของคนไทยทุกเพศทุกวัย

5. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสั้นในโครงการคัดสรร “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” ผู้วิจัยพบว่า นักเขียนนำเสนอภาพสะท้อนสังคมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ การทำงานทางไกล หรือทำงานที่บ้าน รวมทั้งการซื้อของออนไลน์ การทำธุรกรรมและเสพความบันเทิง

การเรียนหนังสือผ่านเครื่องมือทางเทคโนโลยี นับเป็นสถานการณ์ที่ไม่ปกติทั้งการเรียนและการสอน ซึ่งสร้างความลำบากใจและความเครียดให้แก่ผู้เรียนและผู้สอน ภาวะที่ไม่ปกตินี้ปรากฏในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เพราะเป็นประเด็นสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบแก่ทุกฝ่าย ทั้งกลุ่มนักเรียนเองและผู้ปกครอง ดังในเรื่อง “โรคตัวร้าย...กับการเรียนออนไลน์” ของ อภิญา พุทธสุขะ กล่าวถึงการเรียนออนไลน์ในช่วงไวรัสระบาดที่ต้องอาศัยสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งที่พักของเธอสองและเพื่อน ๆ มีสัญญาณอ่อน ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนนัก การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนจึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ดังในเรื่อง “ห้องเรียน ที่ไม่ถูกเชื่อมต่อ” ของ ศรัณย์ พ.จนาพิบูล กล่าวถึงคุณครูนางเยาว์ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนตามนโยบายรักษาระยะห่างของรัฐบาล ครูนางเยาว์เป็นผู้อาวุโสที่ไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยี จึงขอร้องให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไอทีทัศนูปกรณ์ช่วยเหลือ เรื่องนี้แสดงให้เห็นปัญหาของการศึกษาในช่วงที่ไวรัสระบาด ขณะเดียวกันก็นำเสนอมุมมองของผู้เรียนด้วยเช่นกัน ดังที่ภาพของลูกชายที่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายการเรียนผ่านคอมพิวเตอร์ จนแม่เห็นใจกล่าวว่า “อิม ถ้าอย่างนั้น เปลี่ยนมาใช้ไอแพดเรียนแทนไหม” แม่แสดงท่าทีที่ครุ่นคิดก่อนพูดออกมา เรื่องสั้นนี้ ทำให้เห็นว่าการเรียนการสอนออนไลน์นอกจากจะไม่สะดวกสบายทั้งครูผู้สอนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายไอที ๔ แล้ว นักเรียนก็ไม่ชอบ รวมทั้งผู้ปกครองก็ต้องมีภาระเพิ่มขึ้นที่ต้องจัดหาอุปกรณ์การเรียนให้ทันสมัย ทั้งนี้ บางบ้านอาจจะมีโทรศัพท์มือถือที่ใช้ประกอบการเรียนหรือการใช้งานได้เพียงเครื่องเดียวเท่านั้น ในด้านของผู้สอนก็ต้องพัฒนาเรียนรู้และทำงานหนัก

การทำงานที่บ้าน (Work From Home, WFH) คำว่า Work From Home เป็นคำติดปากที่ใช้ในสถานการณ์ไวรัสระบาด การทำงานที่บ้านจัดเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐบาลกำหนดให้ทำงานที่บ้านเพื่อลดการใกล้ชิดกันในที่ทำงาน เรื่องสั้นที่กล่าวถึงการทำงานที่บ้านมีดังนี้ เช่น ในเรื่อง “ตู้ปันสุข” ของ รสิกา หงส์จัญ กล่าวถึงสกล ชายหนุ่มวัย 45 ปี มีหนูนาคเป็นภรรยาที่เคยสวเขาว่าเขาเคยเปลี่ยนไป อ้วนและเกรี้ยวกราด ช่วงโควิด 19 ระบาดเขาและเธอต้องทำงานที่บ้าน อยู่บ้านหนูนาคไม่ให้เงินเขาใช้เงินเขารับหน้าที่ทำงานบ้านและไปซื้ออาหารโดยไม่ลืมนำปากกานามายเมื่อออกนอกบ้าน ดูเหมือนว่าผู้เขียนเรื่องสั้นนี้จะไม่ได้ใช้น้ำเสียงอย่างจริงจังเกินไป ทำให้เรื่องเล่านี้แฝงด้วยอารมณ์ขัน ซึ่งอาจจะเป็นขมขื่นมากกว่าจะเป็นตลกขบขัน แต่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของสกลได้เป็นอย่างดีในภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกเช่นนั้น

แนวทางการดำเนินชีวิตข้างต้น เป็นชีวิตวิถีใหม่ที่ทุกคนตระหนักดีว่าจะช่วยให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อและลดการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสได้อย่างดีที่สุด แนวทางดังกล่าวปรากฏในเรื่องสั้นที่เขียนขึ้นในโครงการ “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” ซึ่งเป็นภาพสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของนักเขียนที่พยายามแสดงออกถึงการตระหนักถึงวิธีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของนักเขียนเองที่ต้องยุติบทบาทต่าง ๆ และต้องถูกกักตัวอยู่แต่ในบ้าน และเพื่อความอยู่รอดของนักอ่าน ที่จะได้แนวทางการดำรงชีวิต รวมทั้งการได้แรงบันดาลใจให้มีชีวิตมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายที่เพิ่มมากขึ้นในเวลาต่อมาอีกด้วย

ภาพสะท้อนเกี่ยวกับการบริโภคอาหารในยุคโควิด เราจะเห็นภาพของการใช้เครื่องมือสื่อสารในการสั่งซื้ออาหาร การกักตุนอาหารและน้ำดื่ม ก่อนที่จะมีการประกาศให้ปิดร้านอาหารทั้งหมด ปิดห้างสรรพสินค้าและห้างร้านต่างๆ รวมทั้งการปิดตลาดเพื่อหยุดการติดต่อ และสัมผัสผู้คนด้วยกัน การบริโภคในยุคโควิดจึงอยู่ในรูปของการสั่งซื้อของออนไลน์ หรือสั่งผ่านแอปพลิเคชันที่มีพนักงานส่งอาหาร ในช่วงที่มีมาตรการล็อกดาวน์จะเห็นว่าแม้แต่การสั่งซื้ออาหารและเครื่องดื่มซึ่งมีแนวโน้มจะสูงขึ้นมากสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐรญา พงศ์สุพัฒน์ (2561) ที่มีผลการวิจัยสรุปว่า การสั่งอาหารผ่านทางออนไลน์มีแนวโน้มสูงขึ้นจากการคาดการณ์ของศูนย์วิจัยธนาคารกสิกรไทย คาดว่าจะเติบโตไม่ต่ำกว่าร้อยละ 12 ต่อปี ส่งผลให้ปัจจุบันมีการแข่งขันในตลาด

แอปพลิเคชันอาหารสูงมาก เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ในช่วงวิกฤติการณ์ของไวรัสระบาด มีโครงการที่สนับสนุนเกิดขึ้น คือการนำอาหารและเครื่องบริโภคมาแบ่งปันให้แก่คนยากไร้และคนที่ลำบากกว่า กอปรกับการแจกอาหารตามหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะบรรเทาภาวะของการขาดแคลนอาหาร และเป็นการแบ่งปันให้ผู้ที่มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจของคนไทยด้วยกันได้เป็นอย่างดี

เรื่องสั้นที่นำมาวิเคราะห์ยังสะท้อนให้เห็นโครงการช่วยเหลือของรัฐบาลด้วยเช่นกัน ได้แก่ มาตรการเสริมสภาพคล่อง มาตรการกระตุ้นการบริโภค มาตรการบรรเทาภาระค่าใช้จ่าย และมาตรการสนับสนุนการพัฒนาปรับเปลี่ยนธุรกิจ ทั้งนี้มาตรการดังกล่าวเป็นการเยียวยาต่อเนื่องถึงปี 2564 ซึ่งเป็นช่วงที่โรคระบาดไวรัสโคโรนากลับมาอีกระลอกหนึ่ง

2. การรักษาระยะห่างทางสังคม

การรักษาระยะห่างทางสังคม เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป การพบหน้ากัน สัมผัสมือ หรือร่างกายลดน้อยลง การรับประทานอาหารด้วยกันลดลง ถ้าจะให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสต้องรับประทานอาหารร้อนและต่างคนต่างรับประทาน ไม่ไปรับประทานอาหารนอกบ้าน ในเรื่อง “วิกฤตที่สร้างโอกาส สัตหีบต้องเหมือนเดิม” ของ ธาณินทร์ ลิขิตวงศ์ กล่าวถึงการรักษาระยะห่างทางสังคมแม้แต่ในบ้าน ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการยั่วล้อแนวทางการระมัดระวังการติดเชื้อของรัฐบาลด้วยเช่นกัน การรักษาระยะห่างในเรื่องสั้นข้างต้น เหมือนจะเป็นหนทางช่วยให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสร้ายนี้ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับเรื่อง “วีระบาร์เบอร์” ของ ชยพล มลานิยม กล่าวถึง ฝ่ายจะกลับบ้านมาหาพ่อ ผู้เป็นเจ้าของร้านตัดผม ที่ได้รับผลกระทบให้ปิดร้านในช่วงไวรัสระบาด ผู้เขียนถ่ายทอดสภาพความเป็นอยู่ของสังคมในต่างจังหวัด

ในเรื่อง “การปรับตัวของหญิงชราในห้วงยามไวรัสระบาด” ของ เสาวรส มิตราปิยานุรักษ์ กล่าวถึงตัวละคร “แม่” ใช้หน้ากากผ้าในการดำเนินชีวิตประจำวัน หน้ากากอนามัยเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามแต่ให้ความสำคัญว่าจะป้องกันเชื้อโรคได้มากเรื่องสั้นนี้กล่าวถึงการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตของหญิงชราผู้เป็นแม่ที่จำต้องใส่หน้ากากผ้าเพื่อป้องกันเชื้อโรคตลอดเวลาในเรื่องนี้ยังเสนอภาพผู้คนในท้องถิ่นต่างสวมหน้ากากอนามัยที่ในเวลาช่วงแรกของการปิดเมืองนั้น หน้ากากหายากและมีราคาแพงมาก เช่นเดียวกับเรื่อง “รอยยิ้มที่หายไปกับความปกติใหม่ที่ผิดปกติ” ของ Murmur กล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมของคนที่อยู่ในคอนโดมีเนียมและต้องใช้ลิฟท์ร่วมกัน เรื่องเล่าถึงลุงคนหนึ่งใช้ลิฟท์พร้อมกับผู้อื่น แต่ไม่ยอมสวมหน้ากากอนามัยขณะที่ใช้ลิฟท์และยังต่อว่าผู้อื่นที่สวมใส่หน้ากากอนามัย มาใช้ลิฟท์และพื้นที่สาธารณะร่วมกันว่า “ถ้ากลัวขนาดนี้ก็ไม่ต้องออกมาจากห้องพักของตัวเอง” ถ้อยคำนี้ก่อให้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงทั้งที่แต่เดิมเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กล่าวได้ว่าหน้ากากอนามัยเป็นสิ่งสำคัญในสังคมที่มีไวรัสระบาดและกลายเป็นของที่ระลึกที่จำเป็นต้องใช้ไปแล้ว ดังในเรื่อง “คนที่ไม่ใครอยากเป็น” ของ น้ำตาเทียน กล่าวถึง ทิศ ชายหนุ่มที่ต้องรับขึ้นเครื่องบินไปหาลูกสาวที่เชียงใหม่ เพราะลูกติดเชื้อโควิด ฉัตรมาสง และในยามนี้ ไม่มีสิ่งใดที่สำคัญไปกว่าเงินและหน้ากากอนามัย ซึ่งกลายเป็นของฝากจำเป็นในยุคสมัยนี้แล้ว

เรื่องสั้นชุดนี้หลายเรื่องกล่าวถึงเครื่องวัดอุณหภูมิ ซึ่งปรากฏในร้าน ห้างสรรพสินค้า อาคาร และสนามบิน ดังในเรื่อง “หลานชายในสถานการณโควิด” ของ ขจรฤทธิ์ รักษา กล่าวถึงการใช้เครื่องวัดอุณหภูมิในสนามบินซึ่งไม่ได้มีมาตรฐานในการวัดอุณหภูมิแต่อย่างใด หรือในเรื่อง “ผู้ติดเชื้อคนสุดท้าย” ของ ธนัยธรณ์ นราพิทยานารถ กล่าวถึงชายหนุ่มชื่อ วรุต ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านปลอดเชื้อแห่งสุดท้าย จัดงานเลี้ยงฉลอง 40 ปีของหมู่บ้านมีคนมาร่วมงานมากมาย แต่ละคนไม่สนใจที่จะป้องกันเชื้อไวรัสแม้แต่น้อย แม้ว่าจะมีเครื่องอุณหภูมิให้บริการในงานนี้ด้วยก็ตาม เมื่ออ่านเรื่องนี้จบแล้ว อาจจะจินตนาการไปว่างานเลี้ยงของหมู่บ้านแห่งนี้จะเป็นคลัสเตอร์ (Cluster) ซึ่งหมายถึงสถานที่หรือแหล่งติดเชื้อตั้งแต่สองคนขึ้นไป ซึ่งอาจหมายถึงกิจกรรม หรือกลุ่มที่อยู่ร่วมกันในเวลาเดียวกัน

3. การติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิด

การติดตามข่าวอย่างใกล้ชิด ปรากฏในเรื่อง “วิกฤตที่สร้างโอกาส สัตหีบต้องเหมือนเดิม” ของ ธาณินทร์ ลิขิตวงศ์ กล่าวถึงโจ้ ซึ่งอยู่สัตหีบ เป็นลูกทหารเรือ เมื่อมีการระบาดของโควิด 19 คนไทยจากเมืองอุ้งน้เข้ามากักตัวที่อาคารรับรองกลางอำเภอเขาเริ่มกังวล รัฐบาลประกาศเตือนให้ดูแลสุขภาพและเว้นระยะห่างลดกิจกรรมให้สั้นลง สงกรานต์ปีนี้ใจคงไม่ได้ไปเยี่ยมยายที่ต่างจังหวัด เพราะยายอายุมากมีโอกาสติดโรคได้ง่าย ที่ตลาดและชายหาดมีคนน้อยลง แม้คำขาดรายได้ส่วนใหญ่ต้องปิดตัวลงแต่โจ้ก็คิดในแง่ดีว่าเขาดีกว่าคนอื่นอีกมาก

การติดตามข่าวสารกลายเป็นสิ่งจำเป็นของคนในสังคมปัจจุบัน เพื่อจะมีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ และเรื่องสำคัญคือการติดตามการรายงานผู้ที่ติดเชื้อโควิดที่นำเสนอตัวเลขปริมาณของผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตรายวัน ซึ่งปรากฏในเรื่องสั้น “หนึ่งวันของพ่อและเด็ก” ของ รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์ด้วยเช่นกัน

ในเรื่อง “Love and Share (เริ่มที่เธอ เริ่มที่ฉัน)” ของ ราโมนา เชย์ส กล่าวถึงชายคนหนึ่ง เมื่อเกิดการระบาดโควิด 19 เขาตกงาน ไม่มีเงิน ทันทีที่รับเงินเยียวยา เขารีบไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้าทันที ผู้คนตื่นกลัวแหกกันมาแย่งซื้อสินค้ากักตุน เขารีบซื้อแบบไม่ทันคิด ได้ข้าวสารหกถุงและกาแฟถุงใหญ่ซึ่งไม่จำเป็นเท่าอย่างอื่น ผ่านไปหนึ่งเดือนเขาไม่มีกับข้าวเหลือเลย ต้องตระเวนเข้าคิวรับแจกอาหาร และขอรับของบริจาคจากตู้ปันสุข ได้บ้างไม่ได้บ้าง เขานึกโกรธตัวเองที่เมื่อก่อนใช้จ่ายฟุ่มเฟือยจนไม่เหลือเก็บ

การติดตามข่าวสารอย่างใกล้ชิดทำให้ประชาชนทราบเหตุการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาประจำวัน ดังที่มีการรายงานจำนวนผู้ติดเชื้อมากขึ้นหรือน้อยลง ด้วยความคาดหวังว่าจะให้เชื้อไวรัสหมดไป หรือควบคุมได้จากการได้รับวัคซีนป้องกันเชื้อโรคร้าย ปรากฏในเรื่อง “มหาสงครามโควิด-19” ของ ชัญวลี ศรีสุโข ซึ่งนำเสนอสถิติของผู้ติดเชื้อในแต่ละวันคล้ายการรายงานข่าวไว้ด้วย การดำเนินเรื่องด้วยการนำเสนอสถิติ ทำให้เรื่องสั้นนี้มีลักษณะเหมือนสารคดีนำเสนอเรื่องราวความเป็นไปหรือความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในแต่ละวันได้เป็นอย่างดี

4. การดิ้นรนเพื่อสร้างความสมดุลในชีวิตประจำวัน

สถานการณ์การระบาดของโควิด-19 อย่างรุนแรง ก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย รัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักร ในช่วงต้นปี 2563 ตามมาด้วยคำสั่งปิดสถานประกอบการหลายประเภทที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคเป็นการชั่วคราว เช่น สถานบันเทิง สนามกีฬา มวย โรงมหรสพ นวดแผนโบราณ ร้านเสริมสวย ฯลฯ เพื่อสกัดกั้นการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพรวมเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่ มีลูกจ้างแรงงานจำนวนมากถูกลดเงินเดือน ตกงาน เดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม รัฐบาลต้องระดมงบประมาณจำนวนมากมารวมกับเงินกู้อีก 1 ล้านล้านบาทเพื่อจัดทำมาตรการเยียวยาประชาชนหลายสิบล้านคนที่ได้รับผลกระทบจากโควิดตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคม 2563 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อรัฐบาลประกาศให้ทำให้ที่บ้าน ประชาชนตกอยู่ในภาวะตื่นกลัวการระบาดของเชื้อไวรัส บริษัทห้างร้านหลายแห่งปิดตามมาตรการบังคับการจำกัดการเดินทาง (Lockdown) ของรัฐบาล หลายคนตกงานทันที และต้องรืวางแผนเพื่อความอยู่รอด ดังตัวละครในเรื่อง “Love and Share (เริ่มที่เธอ เริ่มที่ฉัน)” กล่าวถึงชายหนุ่มคนหนึ่ง เมื่อรัฐบาลประกาศมาตรการบังคับการจำกัดการเดินทาง เขาต้องกักตัวอยู่ที่บ้าน ต่อมาเขาตกงานและมีเงินที่เหลือใช้ได้เพียงห้าพันบาทเท่านั้น เขาจึงเริ่มกักตุนอาหาร เพื่อดำรงชีวิตอยู่แต่ในบ้าน แต่เมื่อเขาไปที่ร้านสรรพสินค้า มีคนมากมายแหกกันมาซื้อของเพื่อกักตุนเช่นกัน

ภาวะของการตกงานทำให้เขาเกิดความเครียด และเมื่อชุมชนมีตู้ปันสุข ก็เกิดปัญหว่าคนที่มาก่อนจะได้ของในตู้ไปก่อน คนมาทีหลังก็ไม่ได้อะไรเลย ประธานชุมชนแห่งนั้นจึงคิดทำครัวส่วนกลางขึ้น โดยให้ป้าอ้วนแม่ค้าขายข้างแกง เป็นคนทำอาหารเลี้ยงทุกคน ส่วนข้าวสารอาหารแห้งนำมาจากห้องเช่าของเขาและของอีกหลายคน ทำให้เขามีความสุขมากขึ้นจากความคิดแบ่งปันและดูแลกันของประธานชุมชนนั่นเอง

ในเรื่อง “The Life Without Live” ของ “ร็อกสตาร์สีขาว” เล่าถึงสภาพของตัวเองเองที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศปิดประเทศของรัฐบาล ต้องกลายเป็นคนตกงานในชั่วข้ามคืน เรื่องสั้นนี้กล่าวถึงชีวิตของนักดนตรีคนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบทันทีที่เกิดเชื้อไวรัสระบาด ซึ่งไม่ต่างกับครอบครัวอื่น ๆ เขาได้รับผลกระทบมากจากการใช้ชีวิตที่เคยสุขสบาย มีงานมีเงินทั้งสามีและภรรยา แรก ๆ ก็ยังรู้สึกดี แต่พอนานไปก็เริ่มลำบาก ต้องหาทางออกด้วยการขายของออนไลน์ นับว่าเป็นอาชีพเดียวที่พอจะทำได้ในเวลานี้ เช่นเดียวกับเรื่อง “กระโถน” ของ ภูวดินทร์ กล่าวถึงอาชีพมัคคุเทศก์ที่ต้องทำงานกับการท่องเที่ยวและเดินทาง

เมื่อทั่วโลกประกาศปิดประเทศ รวมทั้งใช้มาตรการบังคับการจำกัดการเดินทางในประเทศ อาชีพมัคคุเทศก์ก็ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งเคยทำงานมีรายได้ดีมาก่อน หรืออาชีพพนักงานบริการในสายการบิน หรือแม้แต่นักบินจะได้รับผลกระทบอย่างหนักทันที รวมทั้งดารา นักร้อง นักแสดง ดังในเรื่อง “ขอความสันติสุข จงมีแต่...เธอ” ของ ฟาติเมาะ มะมิง กล่าวถึงนักดนตรี

ในร้านค้าโอเค เมื่อร้านถูกสั่งปิด เขาจึงกลับไปอยู่กับพ่อแม่ที่บ้านในต่างจังหวัด นับว่าเขายังดีกว่าคนอื่นอีกมากเพราะอย่างน้อยที่บ้านเกิดของเขายังมีข้าวกิน และแม้ว่าเขาจะเป็นมุสลิม แต่เขาก็ยังได้อาศัยข้าวกันบาตรพระสงฆ์ให้อิ่มท้องไปได้

สถานการณ์การระบาดของไวรัสทำให้คนไทยแสดงความห่วงใยและมีน้ำใจแบ่งปันกันมากขึ้น ไม่เพียงแต่ในแผ่นดินไทยเท่านั้น ในต่างประเทศคนไทยต่างก็ช่วยเหลือกัน ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่น เรื่องสั้น “สงครามโรคและเชลยไทยในปารีส” ของ จิตติมา หลอมทอง และเรื่อง “คนไทยไม่ทิ้งกัน” ของ กฤษฎา เวชศาสตร์ กล่าวถึงการใช้ชีวิตของนักเรียนไทยในออสเตรเลียที่ได้รับน้ำใจจากคนไทยที่อยู่ต่างแดนด้วยกัน

เมื่อวิเคราะห์แนวคิดและน้ำเสียงของนักเขียนที่มีต่อชีวิตวิถีใหม่ที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดนี้ ผลการวิจัยสรุปว่านักเขียนได้นำเสนอแนวคิดและน้ำเสียงที่มีต่อชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้นร่วมสมัยซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แนวคิดด้านการปรับสมดุลของชีวิต ให้ดำเนินตามแนวชีวิตวิถีใหม่นั้นคือการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา ทั้งในบ้านหากอยู่กันหลายคนและเมื่อออกนอกบ้าน การล้างมือเช็ดมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ การใช้เครื่องวัดอุณหภูมิ และการรักษาระยะห่างทางสังคม ส่วนการใช้หน้ากากในเรื่องสั้น จะพบว่า มีทั้งน้ำเสียงในเชิงบวก เป็นการเสนอแนวทางการปรับตัวไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิมและน้ำเสียงเชิงลบที่เห็นว่าชีวิตเป็นเรื่องที่ยากชีวิตต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยและความตายจากโรคภัย หากไม่ระมัดระวังตลอดเวลา

2. แนวคิดด้านการศึกษาในแบบชีวิตวิถีใหม่ นักเขียนนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาในด้านของผลกระทบที่อาจทำให้ความรู้ด้อยไปบ้าง แต่ก็ก่อให้เกิดโอกาสดีที่เยาวชนจะได้ใช้เวลาอยู่กับพ่อแม่และครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิม และการเรียนการสอนออนไลน์แม้จะเป็นวิกฤตที่ทุกคนต้องฝ่าไปได้ แต่ในวิกฤตก็มีโอกาสที่จะให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดการศึกษาไปอีกในด้านการนำโปรแกรมการเรียนการสอนออนไลน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น การนำเสนอของนักเขียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ เป็นไปในเชิงบวกมากกว่า ด้วยน้ำเสียงที่แสดงท่าทีเอ็นดู และชื่นชมครูและนักเรียนที่มีความพยายามจะเรียนรู้ออนไลน์นั่นเอง

3. แนวคิดด้านการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล นักเขียนนำเสนอแนวคิดด้านการปรับตัวให้ใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลเพื่อการทำมาหากินได้ในสังคมที่ถูกล็อกดาวน์ การดำเนินชีวิตแนววิถีใหม่แม้จะเต็มไปด้วยอุปสรรค หรือสร้างความลำบากมากขึ้น เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันใหม่ ๆ ที่จะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตต่อไป แต่นักเขียนก็นำเสนอด้วยน้ำเสียงชื่นชมตัวละครที่ปรับตัวและทัศนคติจนกระทั่งสามารถใช้เทคโนโลยีได้ประสบความสำเร็จ แม้จะเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ จะเห็นว่าการใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญในช่วงไวรัสระบาดเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังใช้สัญญาณเครือข่ายไปทุกกิจกรรมทั้งการอยู่ในบ้านและนอกบ้าน สมกับที่อยู่ในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

4. แนวคิดด้านเศรษฐกิจและการทำธุรกรรมทางการเงิน ในเรื่องสั้นนำเสนอแนวคิดของการทำมาหากิน ซึ่งเกิดจากการปรับตัวของผู้สูงวัย ซึ่งต้องเรียนรู้การตลาดและการทำธุรกรรมทางการเงิน นอกจากนี้ นักเขียนยังแสดงน้ำเสียงชื่นชมยินดีที่ตัวละครในเรื่องได้ปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้ดำรงชีวิตได้ใกล้เคียงกับที่เคยเป็นมา ภายหลังจากการระบาดของไวรัสโคโรนาและการปรับเปลี่ยนด้านการทำธุรกิจทางการเงินในลักษณะข้างต้น คือการจ่ายโอนเงินออนไลน์นี้ ยังคงเป็นแนวปฏิบัติที่ได้รับความนิยมอีกยาวนาน ซึ่งก็เป็นการลดค่าใช้จ่ายทั้งฝ่ายธนาคารและฝ่ายผู้ใช้บริการอีกด้วย

5. แนวคิดด้านนันทนาการและการสัมผัสธรรมชาติ นักเขียนนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของ นันทนาการที่แตกต่างไปจากแต่ก่อน ภายหลังจากการระบาดของไวรัสจะทำให้ผู้คนหันมาจัดการใส่ใจตนเองด้วยความเพลิดเพลินที่เน้นการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหลัก โดยเฉพาะการออกกำลังกาย การพักผ่อน การเล่นเกม การชมภาพยนตร์ ฟังเพลง การทำอาหาร การแต่งหน้า การซื้อของออนไลน์ การไลฟ์สดและการสัมผัสกับธรรมชาติในที่พักผ่อน การนันทนาการในบ้านจะเพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นชีวิตปกติใหม่ที่ดำเนินไปในชีวิตประจำวันมากขึ้น

6. สรุปและอภิปรายผล

6.1 สรุป

งานวิจัยเรื่องภาพสะท้อนสังคมไทยตามแนวชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้นคัดสรรโครงการ “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” นำเสนอภาพสะท้อนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแนวใหม่ ดังนี้

1. เมื่อประชาชนได้รับผลกระทบจากการระบาดของไวรัสโคโรนา สิ่งที่เกิดขึ้นคือการระมัดระวังเชื้อโรคด้วยการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา การหมั่นล้างมือ ฟอกสบู่ทุกครั้งทีกลับเข้าบ้าน การใช้เจลแอลกอฮอล์เมื่อสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ นอกบ้าน การใช้เครื่องวัดอุณหภูมิก่อนเข้าพื้นที่สาธารณะและการรักษาระยะห่างทางสังคม การดำเนินชีวิตแบบวิถีใหม่นี้ เมื่อปฏิบัติจนเคยชินก็จะส่งผลเป็นพฤติกรรมปกติใหม่ของคนในสังคมไทยและรวมถึงสังคมทั่วโลก ทั้งนี้ ในช่วงวิกฤติการณ์ของไวรัสระบาดมีโครงการตู้น้ำสุกเกิดขึ้น คือการนำอาหารและเครื่องบริโภคมาแบ่งปันให้แก่คนยากไร้และคนที่ลำบากกว่า กอปรกับการแจกอาหารตามหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจะบรรเทาภาวะของการขาดแคลนอาหารและเป็นการแบ่งปันให้ผู้ที่มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจของคนไทยด้วยกันได้เป็นอย่างดี

เรื่องสั้นที่นำมาวิเคราะห์ยังสะท้อนให้เห็นโครงการช่วยเหลือของรัฐบาลด้วยเช่นกัน ได้แก่ มาตรการเสริมสภาพคล่อง มาตรการกระตุ้นการบริโภค มาตรการบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายและมาตรการสนับสนุนการพัฒนาปรับเปลี่ยนธุรกิจ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวเป็นการเยียวยาต่อเนื่องถึงปี 2564 ซึ่งเป็นช่วงที่โรคระบาดไวรัสโคโรนาได้กลับมาอีกระลอกหนึ่ง เมื่อพิจารณาแนวคิดและน้ำเสียงของนักเขียนที่มีต่อชีวิตวิถีใหม่ที่ปรากฏในเรื่องสั้นร่วมสมัย ผลการวิจัยสรุปว่านักเขียนนำเสนอแนวคิดและน้ำเสียงที่มีต่อชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้นชุดนี้ดังนี้

1. แนวคิดด้านการปรับสมดุลของชีวิต ให้ดำเนินตามแนวชีวิตวิถีใหม่นั้นคือการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา ทั้งในบ้านหากอยู่กันหลายคนและเมื่อออกไปนอกบ้าน การล้างมือเช็ดมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ การใช้เครื่องวัดอุณหภูมิ และการรักษาระยะห่างทางสังคม ส่วนการใช้ความเสี่ยงในเรื่องสั้น พบว่า มีทั้งน้ำเสียงในเชิงบวก เป็นการเสนอแนวทางการปรับตัวไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิมและน้ำเสียงเชิงลบที่เห็นว่าชีวิตเป็นเรื่องที่ยุยากชีวิตต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยและความตายจากโรคร้ายหากไม่ระมัดระวังตลอดเวลา

2. แนวคิดด้านการศึกษาในแบบชีวิตวิถีใหม่ นักเขียนนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาในด้านของผลกระทบที่อาจทำให้ความรู้ด้อยไปบ้าง แต่ก่อให้เกิดโอกาสที่เยาวชนจะได้ใช้เวลาอยู่กับพ่อแม่และครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิม และการเรียนการสอนออนไลน์แม้จะเป็นวิกฤติที่ทุกคนต้องฝ่าไปได้ แต่ในวิกฤติก็มีโอกาสที่จะให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดการศึกษาไปอีก ในด้านการนำโปรแกรมการเรียนการสอนออนไลน์มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น การนำเสนอความเสี่ยงของนักเขียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนออนไลน์ เป็นไปในเชิงบวกมากกว่า ด้วยน้ำเสียงที่แสดงท่าทีเอ็นดู และชื่นชมครูและนักเรียนที่มีความพยายามจะเรียนรู้ออนไลน์มากขึ้น

3. แนวคิดด้านการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล นักเขียนนำเสนอแนวคิดด้านการปรับตัวให้ใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลเพื่อการทำมาหากินได้ในสังคมที่ถูกล็อกดาวน์ การดำเนินชีวิตแนววิถีใหม่แม้จะเต็มไปด้วยอุปสรรค หรือสร้างความลำบากมากขึ้น เช่นการเรียนรู้อายุเกี่ยวกับแอปพลิเคชันใหม่ ๆ ที่จะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตต่อไป แต่นักเขียนก็นำเสนอด้วยน้ำเสียงชื่นชมตัวละครที่ปรับตัวและทัศนคติจนกระทั่งสามารถใช้เทคโนโลยีได้ประสบความสำเร็จ แม้จะเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุ จะเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีมีความสำคัญในช่วงไวรัสระบาดเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังใช้สัญญาณเครือข่ายไปทุกกิจกรรมทั้งการอยู่ในบ้านและนอกบ้าน สมกับที่อยู่ในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

4. แนวคิดด้านเศรษฐกิจและการทำธุรกรรมทางการเงิน ในเรื่องสั้นได้นำเสนอแนวคิดของการทำมาหากิน ซึ่งเกิดจากการปรับตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งต้องเรียนรู้การตลาดและการทำธุรกรรมทางการเงิน นอกจากนี้ นักเขียนยังแสดงน้ำเสียงชื่นชมยินดีที่ตัวละครในเรื่องปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้ดำรงชีวิตได้ใกล้เคียงกับที่เคยเป็นมา ภายหลังจากการระบาดของไวรัสโคโรนา และการปรับเปลี่ยนด้านการทำธุรกิจทางการเงินในลักษณะข้างต้น คือการจับจ่ายโอนเงินออนไลน์นี้ ยังคงเป็นแนวปฏิบัติที่ได้รับความนิยมอีกยาวนาน ซึ่งก็เป็นการลดค่าใช้จ่ายทั้งฝ่ายธนาคารและฝ่ายผู้ใช้บริการอีกด้วย

5. แนวคิดด้านนันทนาการและการสัมผัสธรรมชาติ นักเขียนนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของนันทนาการที่แตกต่างไปจากแต่ก่อน ภายหลังการระบาดของไวรัส จะทำให้ผู้คนหันมาจัดการใส่ใจตนเองด้วยความเพลิดเพลินที่เน้นการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นหลัก โดยเฉพาะการออกกำลังกาย การพักผ่อน การเล่นเกม การชมภาพยนตร์ ฟังเพลง การทำอาหาร การแต่งหน้า การซื้อของออนไลน์ การไลฟ์สดและการสัมผัสกับธรรมชาติในที่พักอาศัย การนันทนาการในบ้านจะเพิ่มมากขึ้นและกลายเป็นชีวิตปกติใหม่ที่ดำเนินไปในชีวิตประจำวันมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นักเขียนได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตวิถีใหม่ 5 ด้าน ได้แก่ แนวคิดด้านการปรับสมดุลของชีวิต กล่าวคือหลังจากไวรัสโคโรนาระบาดแล้ว ผู้คนจะใช้ชีวิตไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป คือ จะมีการระมัดระวังตัวเองด้วยการรักษาความสะอาดมากขึ้น ที่สำคัญจะมีการรักษาระยะห่างมากขึ้น การดำรงอยู่อย่างไม่ใกล้ชิดกัน ไม่อยู่ในสถานที่แออัด เป็นต้น แนวคิดด้านการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนาทำให้ห้องเรียนต่างๆ เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนที่ควรจะเป็นแบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์ เป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนมากกว่าจะเป็นการสอนออนไลน์ โดยเฉพาะระบบการศึกษาของไทย นับว่ายังไม่พร้อมที่จะไปสู่การเรียนการสอนแบบออนไลน์ แนวคิดด้านการอยู่อย่างคนร่วมสมัย ยุคดิจิทัล คือการให้ความสำคัญกับการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์สื่อสารทั้งการขายออนไลน์ การซื้อของออนไลน์ การสั่งอาหารและการจ่ายเงินผ่านเครื่องมือต่าง ๆ การรับสัญญาณเครือข่ายจึงมีความสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการทำธุรกรรมการเงินด้วยเช่นกัน เพราะนอกจากจะเป็นแนวทางที่สะดวกสบายแล้ว ยังช่วยให้ปลอดภัยได้ดียิ่งด้วย และแนวคิดด้านการนันทนาการและการสัมผัสธรรมชาติ ภายหลังการระบาดของไวรัส จะทำให้ผู้คนหันมาจัดการใส่ใจตนเองด้วยความเพลิดเพลินที่ต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะการออกกำลังกาย การพักผ่อน การเล่นเกม การชมภาพยนตร์ ฟังเพลง การทำอาหาร การแต่งหน้า การไลฟ์สด การเล่นดีดกีตาร์และการสัมผัสกับธรรมชาติในที่พักอาศัย การนันทนาการในบ้านจะเพิ่มมากขึ้นและกลายเป็นชีวิตปกติใหม่ที่ดำเนินไปในชีวิตประจำวันมากขึ้น

6.2 การอภิปรายผล

การนำเรื่องสั้นร่วมสมัยที่ได้รับการจัดสรรในโครงการ “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” จำนวน 112 เรื่อง มาศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยในช่วงที่ไวรัสโคโรนาระบาดทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตประจำวันไปสู่การใช้ชีวิตวิถีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับบทความชื่อ “แนวโน้มนของพฤติกรรมแบบ New Normal กับชีวิตวิถีใหม่ของคนไทย” ที่กล่าวถึงแนวทางชีวิตวิถีใหม่ของคนไทย ดังนี้ การใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีบทบาทอยู่ในทุกจังหวะชีวิต ทั้งการเรียนออนไลน์ การทำงานที่บ้าน การประชุมออนไลน์ การซื้อสินค้าออนไลน์ การทำธุรกรรมและการเสริมสันทนาการให้แก่ชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ

การปรับตัวของตัวละครในเรื่องสั้นชุดนี้มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภาวะของการถูกล็อกดาวน์ช่วงการระบาดของไวรัสไปสู่การเรียนรู้แอปพลิเคชันใหม่ ๆ และมีการสร้างความสมดุลของชีวิตระหว่างการผ่อนคลายตัวเอง หน้าที่การงาน การใช้ชีวิตในบ้านและการอยู่กับครอบครัวอย่างเหมาะสมและมีความสุข

จากการวิจัยเรื่องสั้นร่วมสมัยในโครงการ “โควิดเปลี่ยนเรา เรื่องเล่าเปลี่ยนโลก” และจากการสัมภาษณ์นักเขียนกล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระยะเวลาของการใช้ พรบ.ฉุกเฉิน มาตรการปิดเมืองและมาตรการเฝ้าระวังของรัฐบาล พบว่านักเขียนเป็นกลุ่มคนที่ดำเนินชีวิตค่อนข้างลำบาก ส่วนหนึ่งนักเขียนตกอยู่ในภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองก่อนหน้านี้แล้วเนื่องจากนิตยสารวารสารมากมายต่างปิดตัวลง ทำให้นักเขียนขาดรายได้ ไม่มีเงินสำรองเลี้ยงชีพ เมื่อต้องประสบกับเหตุการณ์การระบาดของไวรัสซ้ำอีก นักเขียนจึงเป็นอาชีพที่ลำบาก และไม่ได้รับการเยียวยาจากรัฐบาลเท่าที่ควร การลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิต่าง ๆ เป็นไปด้วยความยากลำบาก อย่างหนึ่งที่ดูเหมือนว่านักเขียนจะได้เปรียบกว่าอาชีพอื่น ๆ คือ การจินตนาการและมีทัศนคติเชิงบวก การมีทัศนคติเชิงบวกช่วยการดำรงอยู่ให้มีความสุขมากกว่าจะมีความสุขทุกข์ได้มาก อีกทั้งนักเขียนส่วนใหญ่เป็นคนต่างจังหวัด ความเดือดร้อนจากภาวะการระบาดของไวรัสอาจมีไม่มากเท่าคนที่อยู่ในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร

ผลการตอบแบบสอบถามทัศนคติของนักเขียน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยพบว่า นักเขียนส่วนใหญ่เรียกร้องให้รัฐบาลดูแลคนในอาชีพต่าง ๆ อย่างทั่วถึง รวมทั้งนักเขียนเสนอแนวทางว่าน่าจะมีการขึ้นทะเบียนเป็นนักเขียนอาชีพ เช่นเดียวกับเกษตรกร

งานวิจัยเรื่องนี้ นอกจากมีประโยชน์ในด้านการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในกระบวนวิชาวรรณคดีกับสังคมไทย วิชานวนิยายและเรื่องสั้น และวิชาสัมมนาวรรณกรรมไทยร่วมสมัยแล้ว ยังเอื้อประโยชน์ในการการเก็บบันทึกเหตุการณ์สำคัญคือ การระบาดของไวรัสโคโรนา ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประเทศไทย รวมทั้งทุกประเทศ ซึ่งได้รับผลกระทบไปทั่วโลก ก่อให้เกิดการล้มตายของประชากรเป็นจำนวนมาก และมีอิทธิพลสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจในประเทศไทยและในโลก

ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยเรื่องสั้นร่วมสมัยในประเด็นของการนำเสนอภาพสะท้อนชีวิตวิถีใหม่ เป็นการปรับแนวทางการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นไปของสังคมและให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขด้วยการปรับทัศนคติเชิงบวก มองโลกในแง่ดี และในเรื่องสั้นร่วมสมัยหลายเรื่องที่ได้อิทธิพลมาเหล่านั้น ทำให้เห็นทางออกของการทำงาน เพิ่มมูลค่าของการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดและการกลับไปหาธรรมชาติ สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติได้อย่างปกติสุข

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลของการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่นในโครงการเดียวกัน ได้แก่ กวีนิพนธ์และสารคดี เพื่อให้เห็นแนวคิดและน้ำเสียงของนักเขียนที่มีต่อภาวะโรคระบาด
2. ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการระบาดของไวรัสโคโรนาะลอกสองในปี 2564 ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมและสังคมให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “ภาพสะท้อนสังคมไทยตามแนวชีวิตวิถีใหม่ในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายจ่ายจากรายได้มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเภทมหาวิทยาลัย โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา งบประมาณประจำปี 2564

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ สุทธิพร. (2553, 15 พฤศจิกายน). วิธีวิทยาเรื่องเล่า (Narrative Method). Tha Prachan Interdisciplinary Review. https://tpir53.blogspot.com/2010/11/blog-post_15.html
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563, 31 กรกฎาคม). โควิด-19 ผลักดันภัยจากจนหลุดระบบ เน้นรัฐลดค่าใช้จ่าย-เพิ่มอาชีพ. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/891672>.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2523). นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475-2500. กรุงเทพฯ: ศีกษิตสยาม.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2563). วรรณกรรมโควิด เปลี่ยนโรคให้เป็นเรื่อง: สู่โควิด แปรวิกฤตเป็นโอกาส. กรุงเทพฯ: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยฯ.
- เถลิง พันธุ์เถลิงอมร. (2541). นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.
- บีบีซี. (2563, 25 มีนาคม). ไวรัสโคโรนา: รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินทั่วประเทศ 26 มี.ค.-30 เม.ย. สกัดโควิด-19 ยังไม่สั่ง “ปิดประเทศ-ปิดเมือง-ปิดบ้าน”. <https://www.bbc.com/thai/thailand-52030713>.
- พีพีทีวี ออนไลน์. (2563, 10 พฤษภาคม). “ดูบ้านสุข” พื้นที่บ้านน้ำใจ จากผู้ให้สู่ผู้รับ. <https://www.pptvhd36.com/news/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%99/125128>.

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2563, 5 พฤษภาคม). โควิดเปลี่ยนเรา เร็งเล่าเปลี่ยนโลก.

<https://www.ocac.go.th/news/%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80/>.

ไพโรจน์ บุญประกอบ. (2539). การเขียนสร้างสรรค์: เรื่องสั้น-นวนิยาย. กรุงเทพฯ ฯ: ดอกหญ้า.

เจตนา นาควัชร. (2545). การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย: รายงานผลการวิจัยเล่มที่ 1 บทสังเคราะห์.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:85167